

ISTORIKAS SIGITAS JEGELEVIČIUS APIE LIETUVOS LENKIJOS IR KONFLIKTĄ

Nepaskelbtas Lenkijos karas Lietuvai (1918 – 1920)

XX amžiaus pirmoji pusė - tai ne tik tautinių valstybių kūrimosi Vidurio ir Vidurio Rytų Europoje laikmetis, bet ir nacionalizmo tiek pozityviaja (tautinio orumo, pasididžiavimo ugdymas, savo kalbos pozicijų visuomenės gyvenime stiprinimas, tautinės kultūros puoselėjimas), tiek ir negatyviaja prasme suvešėjimo laikotarpis. Nacionalizmas tuomet buvo viena iš imperijų griovimo jėgų. Pirmojo pasaulinio karo pasekmės, tautinio išsivadavimo jėgų veikimas sugriovė tris imperijas – Rusijos, Vokietijos ir Austrijos - Vengrijos, ženkliai prisidėjo prie Osmanų imperijos žlugimo. Imperijų griuvėsiuose kūrėsi tautinės valstybės. Kita vertus, tai sąlygojo ir atsikuriančių ar naujai besikuriančių valstybių priešpriešą tautiniu pagrindu. [...]

Kodėl ir ar pagrįstai kai kurie lietuvių istorikai kelia klausimą, kad nesą „aiškumo, koku pagrindu Lenkijos kariuomenė 1919 m. pavasarį užėmė Vilnių ir kitas buvusias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemes“? Vilniaus ir kitų lietuvių etninių žemių okupacija buvo anksčiau Lietuvos vyriausybei deklaruotos nuostatos pripažinti Lietuvą tik lenkų supratimu „neginčytinų lietuviškų teritorijų“ ribose, į kurias pagal Lenkijos vadovų supratimą neįėjo Rytų Lietuva su Vilniumi, įgyvendinimas praktikoje. Už viso to stovėjo J. Pilsudskio siekis priversti, lenkų nuomone, „neginčytinose lietuviškose teritorijose“ likusią Lietuvą sutikti su jėga brukama federacija. Tik į tai orientuotas ir 1919 m. balandžio 22 d. Vilniuje J. Pilsudskio pasirašytas kreipimasis „į buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojus“. Apžvelgdamas lietuvių istoriografijos nuostatas, Č. Laurinavičius su išlyga apibendrina: „Lietuviškoje istoriografijoje kol kas vyrauja nuomonė, kad ši J.Pilsudskio iniciatyva tebuvo lenkų imperialistinės ekspansijos forma. Tokia nuomonė turi savo logiką. Retrospektyviai žiūrint, Lenkijos kariuomenės sėkmingas išpuolis prieš Vilniuje šeimininkavusius bolševikus buvo smūgis Lietuvos vyriausybei“.

Siekiant išvengti karo veiksmų tarp Lietuvos ir Lenkijos, Santarvės aukščiausioji taryba nusprendė vienašališkai nubrėžti demarkacijos liniją tarp abiejų konfliktuojančių pusių kariuomenės. 1919 m. birželio 18 d. ši linija buvo notifikuota Lietuvos vyriausybei. Pietų Suvalkijoje ji buvo gana palanki Lietuvai. Suvalkų - Seinų kraštas, svarbus lietuvių kultūros židiny, buvo paliktas Lietuvos pusėje. Nuo Rytprūsių sienos linija beveik tiesiaiėjo į rytus pro Augustavą (liko Lenkijos pusėje), toliau link Sapackynės, o rytiniame Nemuno krante 5 km į vakarus pagal geležinkelio Gardinas – Varėna – Vilnius – Daugpilis liniją, geležinkelį ir Varėną bei Vilnių paliekant lenkų pusėje. Vertinga Č. Laurinavičiaus įžvalga apie Lietuvos valstybingumo tradicijos apraiškas Pietų Suvalkijoje, nubrėžiant pirmąją demarkacijos liniją, kuri čia ypač gąsdinusi lenkiškąjį nacionalizmą. Linija netenkino nei lietuvių, nei lenkų. Lenkijos kariuomenės daliniai daug kur buvo įsiveržę giliau už demarkacijos linijos, bet vadovybė nesirengė atitraukti juos už nubrėžtos linijos. Liepą lenkai toliau veržėsi gilyn į Lietuvą, stumdami negausias lietuvių uztvaras bei sargybas. Pagrindinės lietuvių pajėgos buvo sutelktos Šiaurės rytuose, kur vyko sunkios kovos, stumiant iš Lietuvos Raudonąją armiją.

(Iš: *Lietuvos aidas*, 2010 10 28, nr. 162)

<http://www.aidas.lt/lt/istorija/article/162-nepaskelbtas-lenkijos-karas-lietuvai-1918-1920>